

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію В. В. Бабаніної на тему:
«Механізм створення та реалізації кримінального
законодавства України»

Олександр КОСТЕНКО - Завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України

Аналізуючи сучасні тенденції розвитку теорії кримінального права, можна констатувати тенденцію збільшення кількості публікацій. Однак із-поміж усіх оприлюднених праць актуальними на даний час залишаються питання механізму створення та реалізації кримінального законодавства України.

Розв'язання проблем забезпечення верховенства права, законності, безпеки держави та її громадян від суспільно небезпечних посягань, розроблення правових засобів впливу на злочинність і запобігання їй є одним з основних завдань кримінального законодавства України та практики його застосування. Саме досконалість кримінального закону безпосередньо позначається на ефективності кримінально-правової охорони суспільних відносин і застосуванні кримінально-правових норм. Водночас відсутність механізму створення та реалізації кримінального законодавства негативно позначається на законотворчій і правозастосовній діяльності уповноважених суб'єктів. Крім того, без належного механізму створення та реалізації кримінального законодавства законодавча та правозастосовна діяльність позбавлена чітких теоретичних орієнтирів, що призводить до негативних наслідків як для суспільства, так і держави загалом.

Зазначене зумовило необхідність здійснення монографічного дослідження механізму створення та реалізації криміналь-

ного законодавства України, яке надало можливість сформулювати науково обґрунтовані концептуальні положення і рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності процедури створення кримінального законодавства України та практики його реалізації.

Зміст монографічного дослідження В.В. Бабаніної «Механізм створення та реалізації кримінального законодавства України» становить значний теоретичний та практичний інтерес. Структура дослідження, запропонована авторкою, є достатньо обґрунтованою, логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до розв'язання питань механізму створення та реалізації кримінального законодавства України. Розділи монографії поєднані загальною метою дослідження. Робота написана грамотно, логічно та послідовно, а стиль викладу матеріалу забезпечує легкість й доступність його наукового сприйняття.

Наукове дослідження охоплює широкий спектр питань і водночас характеризується глибиною та комплексністю. Використання сучасних методів дослідження одночасно із застосуванням запропонованих авторкою підходів до виконання поставлених завдань надали можливість переконливо обґрунтувати пропозиції та впровадити їх у законотворчу сферу й практичну діяльність. Висновки, новації, законодавчі пропозиції автор аргументує на високому

теоретичному рівні. Думки нею викладено виважено, послідовно із ґрунтовним і змістовним аналізом досліджуваних питань, а також із всебічним розглядом наукових поглядів та практичних аспектів щодо кожного з них.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, переважно є переконливими. Під час їх обґрунтування авторка використовує широке коло законодавчих і наукових джерел, а також матеріалів судової практики. Аргументованість наукових результатів засвідчена й тим, що авторка доходить висновків на підставі аналізу й зіставлення поглядів інших науковців, вдало ілюструє їх на підставі дослідження матеріалів, присвячених практичним проблемам створення та реалізації кримінального законодавства України.

Зміст монографічного дослідження дає підстави констатувати високий теоретичний та методологічний рівень роботи. Позитивне враження справляє обґрунтованість висновків і рекомендацій, конкретність сформульованих положень і практична цінність отриманих результатів. Вони доводять наукову та практичну значущість здійсненого дослідження.

Позитивними аспектами монографії є те, що було висвітлено співвідношення кримінального права та кримінального закону, кримінального закону та кримінального законодавства, кримінального права та кримінального законодавства. Обґрунтовано, що системою кримінального законодавства слід вважати сукупність взаємопов'язаних елементів структури кримінального законодавства, які ґрунтуються на принципах кримінального законодавства, спрямовані на реалізацію завдань КК України. Її структурними елементами визнано елементи структури кримінального законодавства (Загальна та Особлива частини, розділи, статті, прикінцеві та перехідні положення); принципи кримінального законодавства; джерела кримінального законодавства. Запропоновано систему принципів кримінального законодавства: законності; рівності всіх перед законом; справедливості; гуманізму; винної відповідальності; недопустимості подвійного інкримінування; відпо-

відності призначеного покарання суспільній небезпеці фактично вчиненого діяння; невідворотності кримінальної відповідальності та інших заходів кримінально-правового характеру. Джерелами кримінального законодавства України визнано Конституцію України, КК України, закони України про кримінальну відповідальність та міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Сформовано поняття цього механізму під яким слід вважати діяльність суб'єктів законотворення, спрямована на кримінально-правове регулювання та охорону суспільних відносин, яка реалізується через відповідну процедуру в системі кримінального законодавства України. Процес створення Конституції України, КК України, законів України про кримінальну відповідальність та надання згоди Верховною Радою України на обов'язковість для України міжнародних договорів віднесено до процесу створення кримінального законодавства України. Окреслено та охарактеризовано коло суб'єктів механізму створення кримінального законодавства України.

Окреслено зміст поняття механізму реалізації кримінального законодавства України під яким слід розуміти як сукупність процесів (система або метод чи спосіб) закріплення в кримінально-правових нормах прав й обов'язків суб'єктів кримінально-правових відносин у формі дотримання, виконання, використання та застосування. Визначено, що базовими елементами цього механізму є: кримінально-правові відносини; юридичні факти, що їх породжують; кримінально-правові норми; суб'єкти реалізації кримінального законодавства; акти реалізації (застосування) кримінально-правових норм. Доведено, що механізм реалізації кримінального законодавства включає в себе такі складові: нормативну – охоплює положення закону про кримінальну відповідальність, які визначають поведінку суб'єктів реалізації кримінального законодавства; інструментальну – становить сукупність кримінально-правових засобів, методів і способів, за допомогою яких відбувається реалізація кримінального законодавства; суб'єктну – суб'єкти, що беруть

участь у різних формах реалізації кримінально-правових норм; функціональну – відображає динамічний взаємозв'язок та взаємодію структурних елементів механізму реалізації кримінального законодавства.

Сформовано коло суб'єктів реалізації кримінального законодавства України, які виокремлено в чотири групи: 1) уповноважені державні органи; 2) особи, які вчинили суспільно небезпечні діяння; особи, які вчинили діяння за обставин, що виключають його злочинність; юридична особа від імені та в інтересах якої вчинено злочин її уповноваженою особою; 3) потерпілий; 4) інші особи. Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення кримінально-правового поняття «потерпілий» в КК України.

Дисертанткою аргументовано, що реалізація норм кримінального законодавства України здійснюється у чотирьох формах: дотримання – правомірна пасивна поведінка суб'єктів щодо непорушення кримінальних заборон; виконання – правомірна активна поведінка суб'єктів, щодо обов'язкового виконання законодавчих приписів; використання – активна поведінка суб'єктів кримінально-правових відносин, яка реалізується шляхом здійснення їх суб'єктивних прав і обов'язків; застосу-

вання – фактичне втілення приписів кримінально-правових норм у суспільні відносини, що здійснюється владним суб'єктом кримінальних правовідносин (державою) шляхом правомірної поведінки уповноважених нею органів щодо кваліфікації вчиненого діяння та визначення правових наслідків для особи, яка його вчинила.

Зазначимо, що загалом монографія В. В. Бабаніної на тему «Механізм створення та реалізації кримінального законодавства України» висвітлює важливі та актуальні питання створення та реалізації кримінального законодавства України. Рецензовану монографію в цілому оцінюємо позитивно та наголошуємо на її актуальності. Авторкою досліджено окремі проблемні питання, що визначають новизну та обґрунтованість сформульованих наукових положень, висновків і пропозицій, що є значним внеском у розвиток сучасної вітчизняної юридичної науки.

Рецензоване видання має наукову та практичну цінність, є оригінальним дослідженням, в якому започатковано нові напрями розробок, і становить значний інтерес як під час навчального чи наукового процесу, так і під час нормотворчої та правозастосовної діяльності.